

Andebu, 25. november 2009

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Høringsuttalelse NoU 2009:18 Rett til læring

AKS (Andebu Kompetanse- og Skolesenter) er etter avtale med Utdanningsdirektoratet, et av de spesialpedagogiske kompetansesentrene som utgjør nettverket Statped. AKS eies av den ideelle stiftelsen Signo. AKS har som oppgave å gi tjenester til hørselshemmede mennesker med ulike funksjonshemninger og døvblinde.

AKS har med spenning og interesse studert NoU 2009:18 og ønsker å gi sine kommentarer til utredningen og til noen av forslagene Midtlyng-utvalget presenterer.

Vi vil først si at vi oppfatter utredningen som en på mange måter, dekkende framstilling av dagens situasjon i norsk skole og de forhold som berører elever som har behov for tilpasset opplæring og spesialpedagogiske tiltak. Vi er allikevel ikke sikre på at de foreslåtte modeller og tiltak vil ivareta våre brukeres interesser på tilfredsstillende vis. Brukerne av tjenestene AKS yter, er blant de aller svakeste gruppene i skolesystemet og vi er derfor spesielt opptatt av at disse ivaretas når systemendringer gjennomføres.

Opplæring ved AKS

Grunnskole- og videregående nivå i AKS

Vi leser med tilfredshet at utvalget har sett betydningen av fortsatt drift av skolen ved AKS både på grunn- og på videregående nivå. Søkningen til skolen har holdt seg stabil på videregående nivå, mens den har økt på grunnskolenivå de siste to årene. Skolen gir i dag også tilbud til ca 40 elever på deltidsbasis (2 – 12 uker pr år). Etter vår oppfatning, er det riktig og nødvendig å opprettholde dette landsdekkende skolealternativet for elever og foreldre. Dette synet underbygges av brukerne. Vi er kjent med at foreldregruppa ved skolen, underveis i prosessen, har gitt innspill til Midtlyng-utvalget.

Våre elever representerer en gruppe som aktualiserer en nyansering av debatten om begrepene integrering og inkludering. Vi opplever at elever som kommer til AKS, føler seg inkludert for første gang i sitt liv. Å være inkludert handler i stor grad om å være en del av et nettverk med felles kommunikasjonskode og om å føle et sosialt fellesskap. En mor uttrykte det slik: "her blir ikke min sønn mobbet og for første gang har han fått venner". Vi erkjenner og ønsker å poengtere sterkt at

Statlig spesialpedagogisk støttesystem

det alltid vil finnes en gruppe hørselshemmede som ikke vil kunne nyttiggjøre seg CI eller andre framtidige hjelpemidler, i den grad at de blir uavhengig av tegnspråklig eller tegnspråkbasert kommunikasjon.

Utvalget foreslår at skolen skal fortsette, men som privatskole. AKS er fra tiden før opprettelsen av Statlig spesialpedagogisk støttesystem, allerede godkjent som privatskole, men ble i 1994 flyttet fra privatskolekapitlet til Styret for landsdekkende statlige spesialpedagogiske kompetansesentra; dette for at staten ønsket mer kontroll og styring. Kunnskapsdepartementet har aldri trukket tilbake godkjenningen som privatskole. Tvert i mot, ble det i avtalen mellom Signo og departementet om innlemmelse i det statlige spesialpedagogiske støttesystemet, fastslått at AKS skulle tilbakeføres til status som privatskole ved eventuelt opphør av den nye avtalen.

Vi ser med bekymring på at utvalget ikke går nærmere inn på hvordan skoledriften skal finansieres dersom løsningen blir som utvalget foreslår. Våre elever er flerfunksjonshemmede og har i tillegg til sitt hørselstap, andre funksjonshemninger og tilleggsvansker som for eksempel alvorlig psykisk utviklingshemning, alvorlige atferdsproblemer og/eller fysisk funksjonshemning som cerebral parese. Elevene er dermed blant de mest ressurskrevende i norsk skole og en skoleplass med forsvarlig innhold, betyr atskillig høyere kostnader enn hva som dekkes innenfor ordinær tildeling for privatskoler. Det er derfor nødvendig at AKS får en spesialavtale dersom videre drift av skolen fortsatt skal ha mening. Vi ser at løsningen for å opprettholde skolen, er fortsatt finansiering tilsvarende den vi har i dag. Med den erfaring og kompetanse AKS har med denne målgruppen, anser vi det som svært viktig å opprettholde tilbudet.

Med sin lokalisering nær knyttet til tre av Signos virksomheter som betjener voksne på ulike områder, har elevene på AKS unike muligheter til arbeidstrening og nærhet til et stort tegnspråklig miljø.

Voksenopplæring

AKS er godkjent som privatskole og er finansiert over Statsbudsjettets tildeling til Statped. I modellen utvalget foreslår, ser vi det vanskelig fortsatt å kunne gi tilbud om voksenopplæring i samme omfang som i dag.

Som en del av vårt tilbud gis korte opphold for hørselshemmede voksne personer, med ulike funksjonshemninger, som til daglig bor i hjemkommunene. Der er de som oftest eneste tegnspråkbruker og oppholdene på AKS med voksenopplæring, er derfor et svært viktig tilbud til denne gruppen. Det gis opplæring i og på tegnspråk under disse oppholdene. Det kreves at ledsagere fra hjemkommunen følger brukeren og disse får under oppholdet, opplæring i tegnspråk og andre relevante fagtemaer.

Det gis også voksenopplæring til brukere som oppholder seg fast i en av Signos andre virksomheter i Andebu. Dette er også en gruppe mennesker som har få alternativer til opplæringen ved AKS. Vi er svært opptatt av at tilbudet til denne gruppa kan fortsette i en akseptabel og forsvarlig form. De fleste av disse voksenopplæringselevne har botilbud i en av Signos virksomheter (Nøkkelbo eller Andebu Døvblindsenter). Deres hjemkommuner hevder stadig oftere at det er Signos vertskommuner, i dette tilfellet Andebu og Sandefjord, som skal betale for deres voksenopplæring. Det er et krav som fører til at voksenopplæringen faller bort for de aller fleste. Vår mening er at staten bør sikre voksenopplæring til denne gruppen.

Utadrettede tjenester

AKS gir i dag også utadrettede tjenester til tilsvarende målgruppe der det er valgt et skoleløp i bostedsskolen. Utvalget sier om disse tjenestene:

”Dersom de to skolene (her ment AKS og Briskeby v.g. skole) godkjennes etter privatskoleloven, må det tas stilling til skolenes utadrettede virksomhet. Denne kan enten fortsatt ivaretas av skolene etter særskilt avtale med og finansiering av direktoratet, eller overtas av aktuelle spesialpedagogiske regionsentre.”

AKS har siden Statlig spesialpedagogisk støttesystem ble etablert, bygget videre på kunnskaper om målgruppa fra tiårene som spesialscole og videreutviklet disse gjennom praksis og utviklingsarbeid. AKS er i dag det fagmiljøet i landet som har størst kompetanse på områdene hørselshemmede og autisme og flerfunksjonshemmede, CI-opererte hørselshemmede. Det drives et ikke ubetydelig utviklingsarbeid på kjerneområdene. Eksempelvis driver vi pr dd. et utviklingsprosjekt på vegne av Nasjonalt senter for autisme. I Utdanningsdirektoratets tildelingsbrev til Statped for 2009, er AKS gitt et særskilt ansvar for hørselshemmede personer med autisme. Det er dermed lagt vekt på den kompetansen AKS besitter på området.

Utdanningsdirektoratet signaliserte i forbindelse med tildeling til Statped for 2009 at tjenestene AKS har gitt i form av utadrettet virksomhet, i noen grad, skulle overtas av andre sentre. Utdanningsdirektoratets intensjon til tross, har AKS ikke hatt nedgang i etterspørselen fra kommunene, snarere det motsatte. Vi registrerer et omfattende behov ute i skoler og barnehager for tjenester fra vårt fagpersonale. Og vi mottar fortsatt henvendelser fra andre Statped-sentre om bistand eller om å overta saker. Vi ser at fagmiljøer lokalt og innenfor Statped vurderer den kompetansen AKS har på området hørselshemning og multifunksjonshemning, som unik. Vi mener det vil være svært uklokt å løse opp et fagmiljø som dette og dermed miste spisskompetanse på en marginal og sårbar gruppe mennesker.

En av våre styrker er arbeidsformer der en funksjonshemning ikke sees isolert, men tar utgangspunkt i ”hele mennesket”. Vi baserer vår veiledning og rådgivning på et holistisk syn som bygger på at helheten er mer enn summen av de enkelte elementene. Vi frykter at dersom våre tjenester ”organiseres bort”, vil vår marginale brukergruppe ikke få tilstrekkelig hjelp og mange miljøer vil bli sittende med tunge utfordringer uten å få den hjelpen de trenger. AKS mener at verdifull kunnskap om en marginal gruppe mennesker vil utvannes og langt på vei forsvinne dersom de utadrettede tjenestene fra AKS opphører.

Begrepet ”tettere på” er brukt i utredningen. Vi ser at en styrking av PPT vil bedre forutsetningene for tetter og mer reelt faglig samarbeid mellom Statped og PPT og det vil igjen føre til større evne hos PPT til å bidra i oppfølgingen også av brukere med store og komplekse vanskebilder. ”Tettere på” vil dermed være et begrep som gir mening.

Vi vil også få knytte noen kommentarer og synspunkter til følgende punkter i utredningen.

Et regionalisert Statped

Utvalget foreslår en regionalisering av Statped med fire store sentre som skal dekke alle vanskeområder også de tilfeller der funksjonshemninger opptrer i kombinasjon. AKS ser at denne modellen vil ha mange positive virkninger, men vi mener det er fare for at kunnskaper om de marginale gruppene og de spesifikke områdene blir skadelidende i denne modellen. Det er for eksempel, ikke gitt at en kan gi et optimalt tilbud til døvblinde mennesker selv om senteret har både audiopedagoger og synspedagoger i sin faggruppe. Eller, når en person har et hørselstap og har fått diagnosen autisme, må en ha kunnskaper om mer enn de to funksjonshemningene sett isolert; det foreligger et kombinasjonsbilde som krever erfaring og spesiell kompetanse i tilnærmingen.

Vårt syn er at en omorganisering av Statped til fire regionsentre, i stor grad er motivert ut fra administrative og organisatoriske forhold. Vi ser at det er stort behov for opprydding i ansvarslinjer og samordning av tjenester til brukerne. For Statpeds del, mener vi utfordringene kan møtes ved en klarere forankring av tjenestene i forhold til andre hjelpeinstanser, i første rekke PP-tjenesten og habiliteringstjenestene. Statped har siden opprettelsen av Utdanningsdirektoratet, framstått som et nettverk av selvstendige virksomheter. Etter vår oppfatning, kan mange av de svakhetene utvalget peker på, oppveies gjennom en sterkere styring og samordning av tjenestene, noe som vil fjerne det konkurranseelementet som i dag preger Statped. Vi slutter oss med det, til mindretallet i utvalget som påpeker behovet for sterke føringer om samarbeid innad i Statped. Sammen med en lovfesting som utvalget foreslår, vil Statped bli et mer slagkraftig system som framstår tydeligere for potensielle tjenestesøkere.

Nedlegging av døveskolene

I dag er døveskolene et av de sterkeste miljøene for opprettholdelse av tegnspråk. Her utvikles og vedlikeholdes ungdomsspråket i stor grad. Vi ser at utviklingen går mot stadig flere velger cochlea implantat. Men det betyr ikke at "alle døve blir hørende". Utviklingen viser også at noen velger tegnspråk som førstespråk og noen kan av ulike grunner, ikke nyttiggjøre seg CI. Det er viktig at disse gruppene også i framtida har mulighet for å velge et tegnspråklig opplæringsmiljø. Det må derfor vurderes hvordan en alternativt kan ivareta deres interesser på en god måte. Vi ser det som svært viktig at det sørges for å opprettholde gode og utviklende tegnspråkmiljøer også for barn og unge.

Tilpasset opplæring – spesialundervisning – spesialpedagogiske tiltak

Utvalget foreslår at begrepet spesialundervisning blir gjenstand for vurdering. Det slutter vi oss til. Vårt syn er at det må skilles mellom begrepene spesialundervisning og spesialpedagogiske tiltak. Spesialundervisning er et diffust begrep som anvendes, som utvalget påpeker, på kvalitativt svært ulike tiltak. Ved å omtale opplæring og tiltak utført av spesialpedagogisk kompetent personale på spesifikke områder, som spesialpedagogisk hjelp eller spesialpedagogiske tiltak, vil vi bidra til å styrke rettighetene til de elevene som har behov for denne hjelpen. Vi er opptatt av at denne presiseringen av begreper ikke må svekke den lovregulerte retten til nødvendig bistand.

Utvalget foreslås at: *"Retten til spesialundervisning"* i opplæringsloven § 5-1 erstattes av en *"rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen."*

Vi er bekymret for at denne lovendringen vil føre til et svekket tilbud til de som har behov for spesialpedagogisk hjelp. Begrepet "tilrettelegging i opplæringen" er alt for upresist til å inngå i en lovtekst. Økonomi vil alltid være et sentralt tema for skoleeierne og med den foreslåtte lovendringen, vil det bli enklere å unngå kostnader ved å hevde at opplæringen er tilrettelagt. Vi tror ikke den foreslåtte samhandling mellom involverte instanser i alle tilfeller vil oppveie for følgene av en endret lovtekst.

Nasjonalt senter for PPT

Det foreslås i utredning å opprette et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten og å etablere et femårig kompetanseutviklingsprogram. Formålet skal være å heve kompetansenivået i dette tjenesteledet. AKS mener at en bør se behovet for kompetanseutvikling for PPT i sammenheng med et tilsvarende behov i Statped. Et felles utviklingssenter vil kunne styrke framtidig samordning av tjenester og samhandlingskvaliteten i det praktiske arbeid.

Knyttet til dette punktet, ønsker vi også å bifalle utvalgets synspunkter på utfordringer knyttet til samordnings- og koordineringskompetanse i alle ledd i hjelpeapparatet. Vi ser at dette temaet også bør få en plass i et eventuelt nasjonalt senter for PPT (og Statped) samtidig som det må inkorporeres i pensum ved universiteter og høyskoler, i hvert fall på mastergradnivå.

ASK – nasjonale kompetansesentre

Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) er et svært aktuelt og viktig tema og ivaretas i dag av flere av Statped-sentrene. Stortingets Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen har også i Innstilling S. nr 239 (2008 – 2009) bedt Stortinget lovfeste retten til opplæring i ASK og å styrke satsningen på ASK i Statped.

I planen "Helhetlig og enhetlig rehabiliteringsplan for barn 0 -6 år", utarbeidet av hørselssentrene i Statped, er AKS tildelt et spesielt ansvar for ASK for denne gruppen av hørselshemmede barn. AKS er trolig det fagmiljøet som har størst kompetanse på kombinasjonen tegnspråk, norsk med tegnstøtte og ASK - i vår terminologi oftest omtalt som totalkommunikasjon. De aller fleste av våre brukere har behov for kommunikative tilpasninger og våre samlede erfaringer på området er omfattende. Vi mener det er av stor betydning at denne kunnskapen og erfaringen kommer framtidige brukere til gode.

Læringsboka

Vi ser mange positive sider ved innføring av en ordning som "Læringsboka". Mange "sorte hull" i et barns karriere kan unngås og større grad av kontinuitet kan oppnås. Spesielt ser vi ofte for våre målgrupper at verdifull kunnskap, for eksempel om kommunikasjonsevne og -form, går tapt i overgangen fra skole til voksenliv. Men det er også nødvendig å påpeke faren for at "Læringsboka" kan bli en hemske for den enkelte. Mangelfulle, skjeve og til tider, uriktige framstillinger av eleven kan bli hengende ved oppover i skolesystemet og dermed påvirke nytt personale i uheldige retninger. Dersom denne ordningen vedtas og blir innarbeidet i opplæringsloven, må det også gå klart fram hvem som "eier" Læringsboka og bestemmelser om innsynsrett må være avklart. Dette kan være viktig og avgjørende i eventuelle framtidige tvistesaker.

AKS (Andebu kompetanse- og Skolesenter)

Aud Bergerud
senterleder

